

A-24510I

L. ENARI

EESTI TARNAD

TARTU 1943

Äratrük „Loodusuurijate Seltsi Aruannetest“ 47⁹-4 1943

4

52 578

23
97

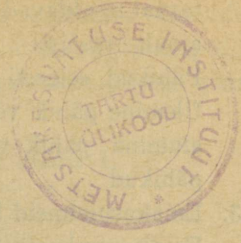
A-245107

538
1434

Invent. raam. Ni

2

Tartu Riikliku Ülikooli
Raamatukogu
52578

Eesti tarnad.

L. Enari.

Möödunud sajandi viimasel aastakümnel ilmunud E. Lehmanni (1895, 1896) töödes loeteldi Eesti alalt 60 käesolevates määramistabelites liikidena mõistetud tarnade (*Carex*) süstemaatilist ühikut. Käesolevaks aastaks see arv on suurenenud kolme uue liigi võrra (*Carex praecox*, *C. pediformis*, *C. aristata*), millega Eesti tarnade nimestik käesoleval silmapilgul sisaldab 63 liiki. Nimetatud arvust omavad 9 liiki (*Carex paniculata*, *C. heleonastes*, *C. glareosa*, *C. norvegica*, *C. brunnescens*, *C. aquatilis*, *C. pediformis*, *C. aristata*, *C. rhynchophysa*) Eesti alalt praeguseni vähem kui 15 leiukohta ning on järgnevates määramistabelites tähendatud märgikesega (*).

Määramistabelite koostamisel on erilist tähelepanu pöördud arvulistele andmetele (põisikute, pähikute, õisikute pikkused, lehtede, kandlehtede laiused jne.), milleks on läbi töötatud kogu Tartu Ülikooli Botaanikamuuseumi Eesti Herbaariumis, autori isiklikus kogus ja osaliselt ka Botaanikamuuseumi Üldherbaariumis leiduv materjal.

Liigist väiksemad süstemaatilised üksused (alaliigid, teisedid, vormid) on toodud vaid juhtudel kui nad ilmnesid Eesti alalt kogutud ainese, peaausjalikult Botaanikamuuseumi Eesti Herbaariumi või autori isikliku kogu läbitöötamisel ning selles osas ei püüa nimestik olla täielik.

Eestikeelsete taimenimede revideerimiseks on vajadus olnud juba pikemat aega. Käesolevates määramistabelites on „Eesti Taimede Nimestikus“ (1928) avaldatud tarnade eestikeelsed nimed revideeritud ja osaliselt muudetud komisjoni poolt koosseisus K. Eichwald, A. Vaga ja autor.

Eesti tarnade määramise tabelid.

- 1. Pähikuid 1 4
- Pähikuid vähemalt 2 2
- 2. Pähikud väliselt üksteisega sarnased. Kõik pähikud või vähe-

TRU Raamatukogu

- malt ülemine pähik on nii isas- kui emasõitega (lünk- ja liiv-
tarnal sisaldavad kõik keskmised või ülemised pähikud enamasti
ainult isasõisi) 3
- Pähikud selgesti erinevad, ei ole väliselt üksteisega sarnased.
Ülemine pähik või ülemised pähikud on isasõitega isaspähikud,
alumine pähik või alumised pähikud on emasõitega emas-
pähikud 28
3. Emakasuudmeid kaks (21 liiki) 7
- Emakasuudmeid 3 (1 liik) 34

I. Ühepähikulised tarnad, *Monostachyae*.

4. Ühekojalised taimed (s. o. pähikud sisaldavad samal ajal nii isas
kui emasõisi, isasõied on pähikute tippudes, emasõied pühikute
alustel) 5
- Kahekojalised taimed (s. o. kõik pähikud ainult emasõitega või
ainult isasõitega, sagedasti on isaspähikute alustel mõned emas-
õied ja emaspähikute tippudes mõned isasõied) 6
5. Pähikud kahe kuni viie põisikuga (emasõiega), 0,4—0,8 (1) cm
pikad. Emakasuudmeid 3 (nagu ei ühelgi teisel kodumaa ühe-
pähikulisel tarnal). Põisik õlgkollane kuni helepruun, peene-
sooneline, katelehest pikem, 0,5—0,8 cm pikk (1. joon. 2). Kate-
lehed samuti kui põisikudki õlgkollased kuni helepruunid, põisi-
kute valmides ära langenud. Lehed lamedad või vähe renjad,
keskmiselt 0,1 cm laiad. Võsunditega, hõremurusalt kasvavad
taimed. K. (8) 10—25 cm. Rabadel, rabastuvais männi- ja
männisegametsades, peamiselt mandril.

(1) väheõiene tarn, *Carex pauciflora* Lightf.

- Pähikud viie kuni kümne põisikuga (emasõiega), 1—2,5 cm
pikad. Põisik läikiv, tumepunakaspruun, sile, sooneta, kate-
lehest pikem, 0,3—0,5 cm pikk (1. joon. 1). Katelehed rooste-
punased, laia valkja kuni helepruuni äärisega, põisikute valmi-
des ära langenud. Lehed renjad, keskmiselt 0,05 cm laiad,
siledad. Hõremurusalt kasvavad taimed. K. 10—25 cm. Niitudel,
puisniitudel, läänesaartel, mandril leiukohad ida suunas vähene-
vad.

(2) kirbutarn, *Carex pulicaris* L.

6. Hõremurusalt kasvavad maasiseste võsunditega taimed. Vars ja
lehed ülevalt alla tõmmates siledad. Põisik ahaneb lühikeseks

nokaks, selgesti sooniline, (0,25) 0,3—0,35 cm pikk (1. joon. 3). Põisikute katelehed enamasti tõmbid, ka põisikute valmides olemas. Emaspähikud harilikult 0,6—1,2 cm. pikad, tihedapõisikulised. K. 10—30 cm. Öötsrabadel, rabastuvail lodudel, puisniitudel, niitudel.

(3) kahekojane tarn, *Carex dioica* L.

Isaspähiku alusel rohked emasõied.

Carex dioica L. var. *isogyne* Fr.

- Tihemurusalt (mätastena) kasvavad võsunditeta taimed. Vars ja lehed ülevalt alla tõmmates enam või vähem karedad. Põisik aheneb aegamööda pikemaks nokaks, ebaselgelt sooniline, 0,3—0,4 cm pikk (1. joon. 4 ja 5). Põisikute katelehed enamasti teravad, ka põisikute valmides olemas. Emaspähikud harilikult 1—1,5 cm pikad, hõredapõisikulised. K. 10—30 cm. Lubjarikas-
tel soodel, puisniitudel, lodudel.

(4) rabata tarn (raudtarn), *Carex Davalliana* Sm.

Isaspähiku alusel rohked emasõied.

Carex Davalliana Sm. var. *Siberiana* Opitz.

II. Samapähikulised tarnad, *Homostachyae*.

7. Põisik nokata või väga lühike, ebaselge nokaga (1. joon. 18 ja 19). Pähikud üksteisest väga eemaldunud, ühe kuni seitsme põisikuga (kuuse-lodumetsade ja kuuse-segametsade taimed) 19
Põisik märgatava nokaga 8
8. Kõik või vähemalt tipmised pähikud enam või vähem tihedalt (neid on raske üksteisest eraldada ja loendada). Isasõied pähikute tippudes (mõnikord osa pähikuid vaid isasõitega) 9
- Pähikud enam või vähem hõredalt (neid on kerge üksteisest eraldada ja loendada). Isasõied pähikute alustel (mõnikord alumised pähikud vaid emasõitega) 17
9. Õisik 0,6—1,2 cm pikk, kolme kuni viie väga tihedalt koos asuva pähikuga. Põisik sooniline, läikiv, pruun või roostepruun, 0,3—0,4 cm pikk (1. joon. 6). Lehed 0,15—0,2 (0,3) cm laiad, enamasti renjad. Vars lehtedest palju pikem, ainult õisiku alusel vähe kare. Pikkade piitsataoliste, mõnikord maapealsete võsunditega taimed. K. 10—30 cm. Öötsrabadel, rabaservadel, rabastunud lodudel, rabastunud lodumetsades, eriti mandril.

(5) alsstarn, *Carex chordorrhiza* Ehrh.

- Öisik 1—7 (20) cm pikk, vähemalt 6 (4) pähikuga . . . 10
10. Hõremurusalt kasvavad taimed pikkade roomavate võsunditega (pähikuid kandvad varred seepärast sagedasti ühes reas) . . . 11
- Tihemurusalt (harvemini hõremurusalt) kasvavad taimed võsunditeta või lühikeste võsunditega 12
11. Põisik väga kitsa tiivulise servaga, peaaegu katelehe pikkune, 0,35—0,45 cm pikk (1. joon. 7). Tipmised ja alumised pähikud enamasti emasõitega, keskmised enamasti isasõitega (viljaajal tekib isasõite kuivamisel õisiku keskkohas seetõttu harilikult lünk). Öisik 2—4 cm pikk, kuni 20 (ja rohkema) pähikuga. Lehed 0,3—0,5 cm laiad, varrest enamasti lühemad. Alumised lehetuped pruunid kuni mustjaspruunid. K. 30—80 cm. Puisniitudel, niitudel, rabastunud lodudel, rabastunud lodumetsades, kraavikallastel, suprasaliinsetel niitudel.

(6) l ü n k t a r n, *Carex disticha* Huds.

- Põisik laia, vähe allpool põisiku keskkoha algava tiivulise servaga, katelehe pikkune või pikem (1. joon. 8). Alumised pähikud harilikult emasõisikutega, ülemised isasõitega. Öisik (1) 1,5—6 cm pikk, (4) 6—20 pähikuga. Lehed 0,2—0,5 cm laiad, õitseajal peaaegu varre pikkused või pikemad. Alumise lehetuped mustpruunid kuni hallmustad. K. 15—30 cm. Rannikuidetel, Saaremaal ka sisemaal.

(7) l i i v t a r n, *Carex arenaria* L.

12. Põisikud 0,2—0,35 cm pikad, püstiselt eemaldunud, mõlemalt küljelt kummis (bikonveksed) 13
- Põisikud 0,3—0,6 cm pikad, tähtjalt eemaldunud, ühelt küljelt lamedad või nõgusad, teiselt kummis (plaankonveksed) . . . 15
13. Hõre või tihemurusalt (kuid mitte mätastena) kasvavad taimed. Öisik peajalt asetunud pähikutega, enamasti tihe, 2—4 (5) cm pikk. Põisik katelehest pikem, soonteta või ebaselgelt sooniline, läikiv, 0,2—0,3 cm pikk (1. joon. 9). Katelehed rooste-kuni helepruunid, laia heleda äärisega. Lehed 0,1—0,2 (0,3) cm laiad, sagedasti varre pikused. Varred (alumises osas) tõmbilt kandilised, kummis külgpindadega, peaaegu ruljad. Alumised lehetuped helepruunid või hallmustad (pole möödunud aasta lehetuppede pikkade mustade kiududega ümbritsetud nagu eristarnal). K. 20—50 cm. Lodudel, lodumetsades, soodel, märga-

del puisniitudel, sagedasti rabastuvais kohtades, kraavides [*C. teretiuseula* Good.].

(8) ü m m a r t a r n, *Carex diandra* Schrank.

- Tihemurusal (tihedate mätastena) kasvavad taimed. Õisik pöörisjalt asetatud lühikestele või pikkadele harudele kinnituvate pähikutega 14
14. Kateleht hele- kuni roostepruun, kitsa heleda äärisega (mõnikord heleda ääriseta). Põisik sooniline, läiketa, katelehe pikkune, harva katelehest vähe pikem, 0,25—0,35 cm pikk (1. joon. 10). Õisik 4—6 (3—8) cm pikk, hõre või tihe, lühikeste harunemata püstiste või püstiselt eemaldunud harudega (okstega). Alumised lehetuped möödunud aasta lehetuppede pikkade mustade kiududega ümbritsetud, läikivad, mustpruunid. K. 30—80 cm. Märgadel puisniitudel, soodel, lodudel, lodumetsades, kraavides.

(9) e r i s t a r n, *Carex paradoxa* Willd.

- Kateleht helepruun, laia heleda äärisega. Põisik ebaselgelt sooniline, läikiv, enamasti katelehe pikkune, (0,2) 0,25—0,35 cm pikk (1. joon. 11). Õisik 3—20 cm pikk, hõre või tihe, mõnikord katkestunud, pikkade harunenud viljaajal eemaldunud harudega (okstega). Lehed 0,3—0,6 cm laiad, viljaajal varrest lühemad. Alumised lehetuped mustpruunid, läikivad. K. 40—90 (ja rohkem) cm. Lodudel, sookraavides, soistel ojalammidel, peamiselt mandril.

* (10) p ö ö r i s t a r n, *Carex paniculata* Jusl.

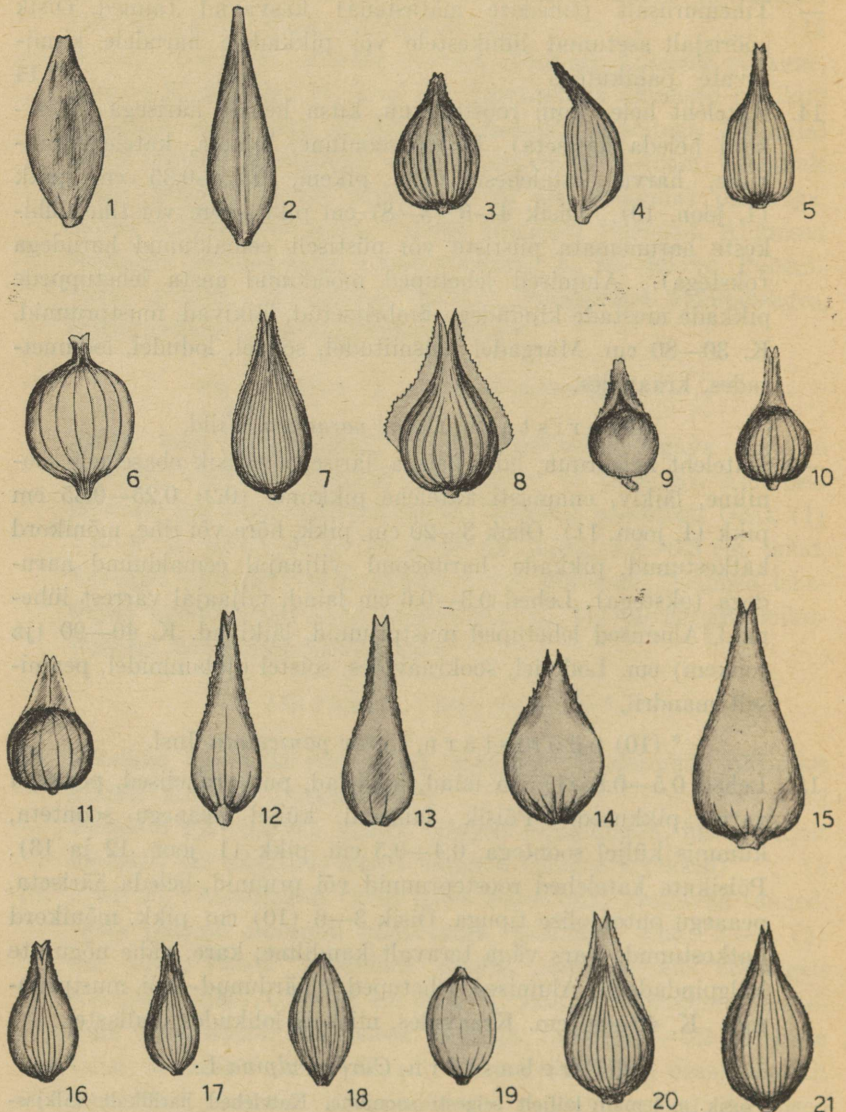
15. Lehed 0,5—0,8 (1) cm laiad, lamedad, puhasrohelistel, peaaegu varre pikkused. Põisik lamedal küljel peaaegu soonteta, kummis küljel soontega, 0,4—0,5 cm. pikk (1. joon. 12 ja 13). Põisikute katelehed roostepruunid või pruunid, heleda ääriseta, peaaegu ohtetaolise tipuga. Õisik 3—6 (10) cm pikk, mõnikord katkestunud. Vars väga teravalt kandiline, kare, vähe nõgusate külgpindadega. Alumised lehetuped määrdunud- või mustpruunid. K. 40—80 cm. Kraavides, niiskeis lohkudes, kallastel.

(11) r e b a s t a r n, *Carex vulpina* L.

Põisik mõlemalt küljelt selgesti sooniline. Katelehed harilikult valkjasrohelistel helepruuni servaga, harvemini helepruunid. Õisik hõredam, katkestunud, 2,5—4,5 cm pikk, alusel sagedasti õisikust üleulatava kandlehega.

Carex vulpina L. var. *nemorosa* Koch.

- Lehed 0,1—0,4 cm laiad 16
 16. Põisik 0,3—0,4 (0,5) cm pikk, lühinokaline, valminult harilikult mustpruun või peaaegu must (1. joon. 14). Keeleke (kilejas lise

1. joon. 1 *Carex pulicaris*, 2 *C. pauciflora*, 3 *C. dioica*, 4 ja 5 *C. Davalliana*,
 6 *C. chordorrhiza*, 7 *C. disticha*, 8 *C. arenaria*, 9 *C. diandra*, 10 *C. paradoxa*,
 11 *C. paniculata*, 12 ja 13 *C. vulpina*, 14 *C. Pairaei*, 15 *C. contigua*, 16 ja
 17 *C. remota*, 18 *C. loliacea*, 19 *C. tenella*, 20 *C. praecox*, 21 *C. leporina*.

lehel lehelaba ja lehetupe piiril) harilikult pikkusest laiem. Varrelehed 0,1—0,2 (0,3) cm laiad, lamedad. K. 20—50 cm. Kuivadel kinkudel, hõredates lehtmetsades, puisniitudel, eriti läänesaartel ja mandri rannikualadel.

(12) siiltarn, *Carex Pairaei* F. Schultz.

- Põisik 0,45—0,6 cm pikk, aheneb aegamööda nokaks, pikanokaline, valminult harilikult rohekas või kollakaspruun (1. joon. 15). Keeleke (kilejas lise lehel lehelaba ja lehetupe piiril) harilikult laiuksusest pikem. Varrelehed 0,2—0,4 cm laiad, lamedad. K. 20—50 cm. Metsaservadel, hõredates lehtmetsades, võsastikkudes.

(13) laktarn, *Carex contigua* Hoppe.

Mõlemad eelmised liigid on teineteisega üleminekuta seotud. Pole võimalik, et tegemist on vaid ühe liigi alaliikidega või teisenditega.

17. Alumise pähiku kandleht lehetaoline, ulatub sagedasti üle tipmise pähiku. Põisik mõlemalt küljelt sooniline, roheline, valminult helepruun, katelehest pikem, 0,25—0,35 cm pikk (1. joon. 16 ja 17). Pähikud (neid enamasti 6—9) 0,4—1 cm pikad, üks teisest palju eemaldunud. Lehed keskmiselt 0,2 cm laiad, nõrgad, lodevad, varrest harilikult pikemad. K. 30—60 cm. Kuusesegametsades, kuuselodumetsades.

(14) varjutarn, *Carex remota* Grubb.

- Alumise pähiku kandleht ei ulatu üle tipmise pähiku (mõnikord kandleht puudub hoopis) 18
18. Põisik nokata või väga lühikese ebaselge nokaga (1. joon. 18 ja 19). Pähikud harvalt, üks teisest väga eemaldunud, 1—7 põisikuga 19
- Põisik märgatava nokaga 20
19. Põisikud kokku surutud, lapikud, nokata, selgesti soonilised, läiketa, mõnikord vähe läikivad, valminult peaaegu tähtjalt laiuvad, 0,2—0,3 cm pikad (1. joon. 18). Kateleht ulatub kuni poole põisiku pikkuseni, enamasti tõmp. Isasõied pähikute alusel. Pähikud (neid 3—5) 4—7 põisikuga, alumised kaks teineteisest kuni 1 (harva rohkem), cm eemaldunud. Vars ainult alumise emaspähiku alusel kare. K. 15—30 cm. Kuuselodumetsades, kuusesegametsades, peamiselt mandril.

(15) lodutarn, *Carex loliacea* L.

- Põisikud ei ole või on ainult vähe kokku surutud, väga lühikese nokaga, ebaselgelt soonilised, läikivad, valminult püstiselt eemaldunud (mitte tähtjalt laiuvad nagu eelmisel liigil), 0,2—0,25 cm pikad (1. joon. 19). Kateleht ulatub vähemalt poole põisiku pikkuseni, enamasti terav. Isasõied pähikute tipul. Pähikud (neid 3—6) 1- kuni 2- (3-) põisikulised, alumised kaks teineteisest kuni 2 (3) cm eemaldunud. Lehed 0,1 (0,15) cm laiad, lamedad, helerohelised, lõdvad. Vars kuni keskpaigani kare. K. 15—30 cm. Kuuselodumetsades, kuusesegametsades, mandril, eelmisest haruldasem.

(16) õ r n t a r n, *Carex tenella* Schkuhr.

20. Põisik tiivulise servaga, enamasti katelehe pikkune (harvemini katelehest lühem) 21
 — Põisik tiivulise servata 22
21. Põisik peaaegu aluselt algava laia tiivulise servaga (1. joon. 20). Õisik 1—3 cm pikk, 3—6 süstja, ligistunud, üksteist katva pähikuga. Lehed 0,1—0,15 cm laiad, juba õitseajal varrest lühemad. Võsundid olemas, pikad, roomavad, maasisesed (pähikuid kandvad varred seepärast hõredalt, sagedasti ühes reas). K. 15—40 cm. Peamiselt raudteedel tulnukana [*C. Schreberi* Schrank].

(17) v a r a n e t a r n, *Carex praecox* Schreb.

- Põisik kitsa tiivulise servaga (1. joon. 21). Kateleht enamasti pruun, heledama servaga, põisiku pikkune. Õisik 1—4 cm pikk, 4—6 (9) ovaalse, ligistunud, üksteist katva pähikuga. Alumise pähiku kateleht enamasti väga lühike, libletaoline (harva pikem, roheline, lehetaoline, õisikust üleulatuv). Lehed 0,15—0,35 cm laiad, varrest enamasti lühemad. Võsundid puuduvad (pähikuid kandvad varred seepärast tihedalt üksteise vastu surutud). K. 20—50 cm. Teeservadel, niitudel, karjamaadel, sihtidel, raiesmikkudel.

(18) j ä n e s t a r n, *Carex leporina* L.

Kateleht valkjas- või heleroheline, hõbedaläikeline, kitsama helepruuni servaga. Alumise pähiku kateleht roheline, lehetaoline õisikust üleulatuv. Lehed lodevad, peaaegu varre pikkused. Varred sagedasti steriilsed, nõrgad, mahavajunult juurduvad.

Carex leporina L. var. *argyroglochis* (Hornm.) Koch.

22. Pähikud üksteisele ligistunud (enamasti üksteist katvalt). Põisikud ühelt küljelt lamedad, teiselt küljelt tugevasti kummis (plaankonveksed) 23
- Kõik või vähemalt alumised pähikud üksteisest eemaldunud 24
23. Kateleht põisikust lühem, terav, roostepruun, laia heleda ääri-
sega (2. joon. 2). Põisik peenesooneline, 0,25—0,3 cm pikk (2.
joon. 1). Õisik 1—2 cm pikk, 3—4 (väga harva 5 või 6) pähi-
kuga. Kõik pähikud emas- ja väheste isasõitega. Lehed 0,1—0,2
cm laiad, hallrohelised, varrest lühemad. Varred teravakandili-
sed, püstised, jäigad, ülemises osas väga karedad. K. 15—30 cm.
Rabastuvatel soodel, niitudel, lodu- ja segametsades, mandril.

* (19) turvastarn, *Carex heleonastes* Ehrh.

- Kateleht enam või vähem põisiku pikkune, tõmbim, (tume)
pruun (2. joon. 4). Põisik sooniline, 0,25—0,3 cm pikk (2. joon. 3.)
Õisik 1—1,5 cm pikk, 2—3 pähikuga. Enamasti ainult tip-
mine pähik alusel rohkete isasõitega (külgmised pähikud ainult
emasõitega). Lehed 0,05—0,15 cm. laiad, hallrohelised, varrest
tavaliselt lühemad. Varred teravakandilised, väga nõrgad, sile-
dad, ainult pähikute alusel vähe karedad. K. 10—25 cm. Kruu-
sasel mererannikul, randniitudel, saliinses vöötmes.

* (20) ränitarn, *Carex glareosa* Wahlb.

24. Kateleht enam või vähem põisiku pikkune, helepruun või valk-
jas, enamasti tõmp (2. joon. 6). Põisik ebaselgelt sooniline, väga
lühikese nokaga, mõlemalt küljelt kummis (ühelt küljelt rohkem
kui teiselt), nürrikandiline, keskmiselt 0,3 cm pikk (2. joon. 5).
Õisik 2—5 (6) cm pikk, 4—5 (6) pähikuga. Tipmine pähik
alumistest, enamasti ainult emasõitega pähikutest kuni kaks
korda pikem. Lehed 0,2—0,4 cm laiad, lamedad, kollakasrohe-
lised. Varred nürrikandilised, püstised, üsna jäigad, ülevalt kare-
dad. K. 15—30 cm. Randniitudel, mandril.

* (21) norra tarn, *Carex norvegica* Willd.

- Kateleht põisikust märgatavalt lühem 25
25. Põisikud 0,15—0,3 cm pikad, püstiselt eemaldunud 26
- Põisikud 0,3—0,4 cm pikad, valminult tähtjalt või rõhtsalt
laiuvad 27
26. Põisikud 0,2—0,25 cm pikad, valminult pruunikad, välisküljel
ebaselgete soontega, siseküljel soonteta (2. joon. 9 ja 10). Nokk
järsumalt ahenev, valminult märgatava lõhega. Põisikute kate-

lehed hiljem roostepruunid, põisikutest lühemad. Pähikud (neid 5—10) kerajad, munajad või piklikud, 0,3—0,6 cm pikad. Alumise pähiku kandeleht pähikust tavaliselt palju pikem. Lehed 0,15—0,2 (harva rohkem) cm laiad, rohelistes, varrest lühemad. Varred jäigad, püstised, ülevalt karedad. K. 15—30 cm. Soistel niitudel, metsades, peamiselt mandril.

* (22) t õ m m u k a s t a r n, *Carex brunnescens* (Pers.) Poir.

Põisikud 0,25—0,28 cm pikad, kahvaturolised, mõlemil küljel selgesti eraldavate soontega. Põisikute katelehed ka hiljem rohelistes, põisikutest lühemad. Lehed 0,15—0,2 cm laiad, nõrgad, pehmed, varrest tavaliselt lühemad. Varred peened, üsna nõrgad, sagedasti lamavad, karedad.

Carex brunnescens (Pers.) Poir, var. *vittilis* Fr.

- Põisikud 0,25—0,3 cm pikad, helerohelistes, valminult helekollased, mõlemal küljel ebaselgete soontega (2. joon. 7 ja 8). Põisikute katelehed kahvaturolised, põisikutest lühemad. Pähikud (neid 3—7) munajad või piklikud, 0,5—0,8 cm pikad. Alumise pähiku kandeleht pähikust tavaliselt palju lühem. Lehed 0,2—0,3 0,3 cm laiad, hallikasrohelistes, varrest lühemad, harva varrest pikemad. K. 20—50 cm. Niiskeil niitudel, puisniitudel, lodudel, lodumetsades, sihtidel, raiesmikkudel, rabateedel.

(23) h a l l i k a s t a r n, *Carex canescens* L.

Põisikud 0,25—0,28 cm pikad, helerohelistes, mõlemal küljel soontega. Alumise emaspähiku kandeleht sagedasti pähikust pikem, niitjas. Pähikud (neid 3—6) eelmisest väiksemad, 0,4—0,5 cm pikad. Lehed 0,1—0,15 (0,2) cm laiad, helerohelistes, varrest lühemad [*C. canescens* L. var. *subtenella* Kük., *C. canescens* L. var. *tenuis* O. F. Langl].

Carex canescens L. var. *hylaia* (V. Krecz.) L. Enari comb. n.

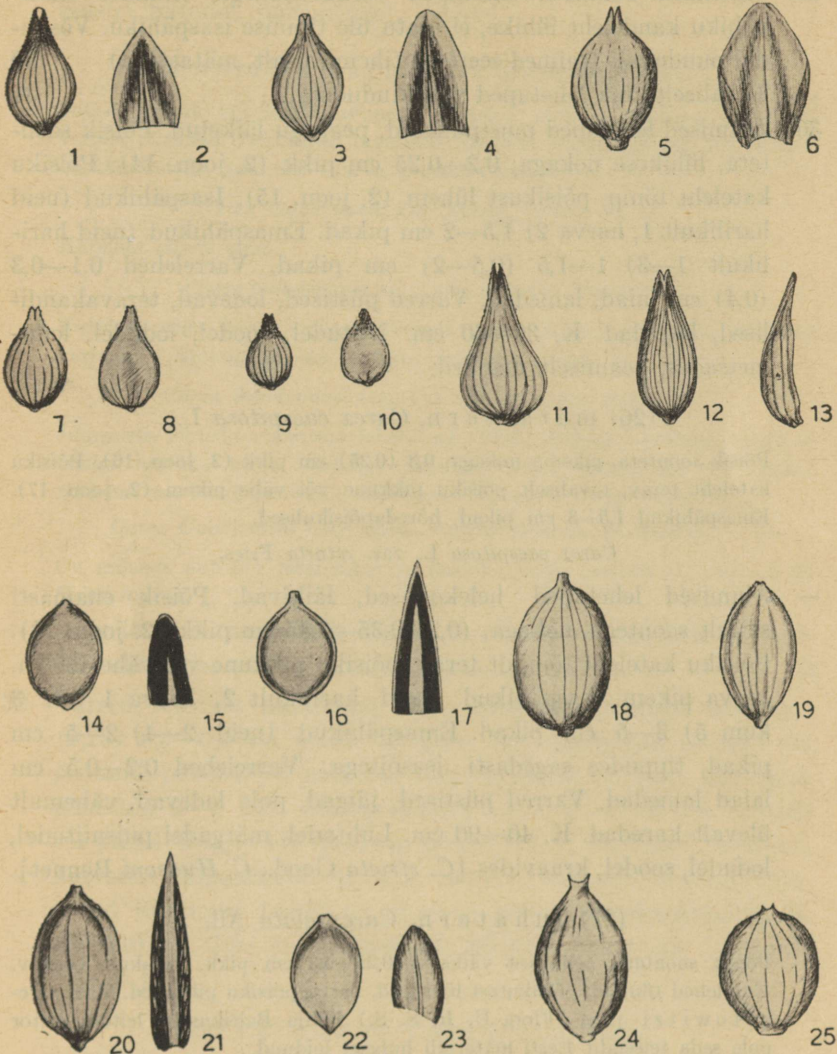
27. Põisik peenesooneline või sisemiselt (lamedal) küljel sile, aheneb aegamööda pikaks nokaks, 0,3—0,4 cm pikk (2. joon. 11). Öisik (1) 1,5—3 cm pikk, (2) 3—5 pähikuga. Lehed 0,1—0,2 cm laiad, rohelistes, õitseajal varrest pikemad, hiljemini lühemad. Varred ainult ülemises osas karedad. K. 15—35 cm. Soodel, rabastuvais segametsades, lodumetsades, sihtidel [*C. stellulata* Good.].

(24) t ä h t t a r n, *Carex echinata* Murr.

- Põisik enam või vähem selgesti sooniline, aheneb aegamööda lühikeseks ja ebaselgeks nokaks, 0,3—0,35 cm pikk (2. joon. 12 ja 13). Öisik 2—6 (7) cm pikk, (4) 6—12 pähikuga. Lehed 0,2—0,6 cm laiad, kollakasrohelistes, enamasti varre pikkused, harvemini varrest lühemad. Varred ka alumises osas väga karedad. K. 30—

60 (ja rohkem) cm. Lodudel, lodumetsades, niiskeis kuuse-segamentsades, sihtidel, kraavides.

(25) pikk tarn, *Carex elongata* L.

2. joon. 1 ja 2 *Carex heleonastes*, 3 ja 4 *C. glareosa*, 5 ja 6 *C. norvegica*, 7 ja 8 *C. canescens*, 9 ja 10 *C. brunnescens*, 11 *C. echinata*, 12 ja 13 *C. elongata*, 14 ja 15 *C. caespitosa*, 16 ja 17 *C. caespitosa* var. *retorta*, 18 *C. elata*, 19 *C. Goodenowii*, 20 ja 21 *C. gracilis*, 22 ja 23 *C. aquatilis*, 24 *C. polygama*, 25 *C. polygama* subsp. *Hartmani*.

III. Eripähikulised tarnad, *Heterostachyae*.

28. Emakasuudmeid 2 29
 — Emakasuudmeid 3 33
29. Vähemalt alumised lehetuped võrkkiududega. Alumise emas-
 pähiku kandleht lühike, ei ulatu üle tipmise isaspähiku. Võsun-
 did puuduvad (taimed seetõttu tihemurusalt, mäta-stena) . . . 30
 — Tavaliselt kõik lehetuped võrkkiududeta. 31
30. Alumised lehetuped mustpunased, peaaegu läiketud. Põisik soon-
 teta, lühikese nokaga, 0,2—0,25 cm pikk (2. joon. 14). Põisiku
 kateleht tömp, põisikust lühem (2. joon. 15). Isaspähikud (neid hari-
 likult 1, harva 2) 1,5—2 cm pikad. Emaspähikud (neid hari-
 likult 1—3) 1—1,5 (0,5—2) cm pikad. Varrelehed 0,1—0,3
 (0,4) cm laiad, lamedad. Varred püstised, lodevad, teravakandi-
 lised, karedad. K. 30—60 cm. Niitudel, soodel, lodudel, lodu-
 metsades, peamiselt mandril.

(26) m ä t a s t a r n, *Carex caespitosa* L.

Põisik soonteta, pikema nokaga, 0,3 (0,25) cm pikk (2. joon. 16). Põisiku
 kateleht terav, tavaliselt põisiku pikkune või vähe pikem (2. joon. 17).
 Emaspähikud 1,5—3 cm pikad, hõredapõisikulised.

Carex caespitosa L. var. *retorta* Fries.

- Alumised lehetuped helekollased, läikivad. Põisik enamasti
 selgelt soontega, nokaga, (0,3) 0,35—0,45 cm pikk (2. joon. 18).
 Põisiku kateleht tömbilt terav, põisiku pikkune või vähe lühem,
 harva pikem. Isaspähikud (neid harilikult 2, harva 1 või 3
 kuni 5) 3—5 cm pikad. Emaspähikud (neid 2—4) 2—5 cm
 pikad, tippudes sagedasti isasõitega. Varrelehed 0,2—0,5 cm
 laiad lamedad. Varred püstised, jäigad, pole lodevad, vähemalt
 ülevaolt karedad. K. 40—90 cm. Luhtadel, märgadel puisniitudel,
 lodudel, soodel, kraavides [*C. stricta* Good., *C. Hudsoni* Bennet].

(27) l u h a t a r n, *Carex elata* All.

Põisik soonteta, eelmisest väiksem, 0,25—0,3 cm pikk, varakult varisev.
 Katelehed tömbid, põisikutest lühemad, harva põisiku pikkused. V. Krec-
 zetowitzi järgi (Flora U. R. S. S.) Põhja Baltikumist leitud. Autor
 pole seda teisendit Eesti materjali hulgast leidnud.

Carex elata All. var. *omskiana* (Meinsh.) L. Enari comb. n.

31. Isaspähikuid tavaliselt 1 (harva rohkem). Põisik ebaselgelt
 soontega, katelehest enamasti palju pikem, 0,2—0,3 (0,4) cm
 pikk (2. joon. 19). Emaspähikud (neid 2—4) 1—3 (0,5—4) cm

pikad, ruljad, püstised. Alumise emaspähiku kandleht ulatub vaid harva üle tipmise isaspähiku. Lehed lamedad või renjad, 0,1—0,3 (0,5) cm laiad, kuivades sisserulluva servaga. Alumised lehetuped enamasti hele- kuni tumepruunid. K. 15—30 cm. Soistel niitudel, puisniitudel, lodudel.

(28) harilik tarn, *Carex Goodenowii* Gay.

Lehed renjad või kokkurullunud, peaaegu niitjad, püstised, enamasti varrest pikemad. Lehetuped tavaliselt labadeta, võrkkuidudeta või väheste võrkkuidudega, pruunid (harva punakaspruunid).

Carex Goodenowii Gay subsp. *juncea* Fr.

Kateleht täiesti must.

Carex Goodenowii Gay var. *melaena* Wimm.

Kateleht väga lühike, ulatub vaevalt poole põisiku pikkuseni, põisikut varjatud (pähikud näivad seetõttu puhasrohelistena).

Carex Goodenowii Gay var. *chlorostachya* Rehb.

Juurmiste lehtede välimised lehetuped võrkkuidudega, anduriga (nagu ei ühelgi hariliku tarna vormil). Alumised lehed kitsad, 0,1—0,2 (harva rohkem) cm laiad, lamedad, anduriga, villpeade lehti meenutavad.

Carex Goodenowii Gay subsp. *turfosa* Aschers. et Graebn.

On mõnede autorite järgi luha- ja hariliku tarna bastard (*C. elata* x *C. Goodenowii*).

- Isaspähikuid vähemalt 2 (harva 1). Alumise emaspähiku kandleht ulatub isaspähikust harilikult kaugele üle 32
32. Varred teravalt kandilised, väga karedad. Põisikud soontega, (0,25) 0,3—0,4 cm pikad (2. joon. 20). Katelehed mustad või pruunid, põisikutest enamasti palju pikemad (2. joon. 21). Isaspähikuid 2—3 (4). Emaspähikuid (neid 2—4) 2—10 (1—15) cm pikad, longus või püstised. Lehed 0,3—1 cm laiad, rohelised, kuivades väljarulluva servaga, varrest enamasti lühemad. Alumised lehetuped harilikult pruunid, harva punakaspruunid. K. 40—110 cm. Jõe- ja ojakallastel, luhtadel, kraavides [*C. acuta* L. p. p.].

(29) sale tarn, *Carex gracilis* Curt.

Põisikud ebaselgelt soontega, nõrgalt-kummis, 0,25—0,3 cm pikad, katelehtedest lühemad. Lehed eelmisest kitsamad, 0,3—0,4 cm laiad, varrest lühemad. Moodustab tihedaid mättaid (nagu ei ükski teine saleda tarna vorm).

Carex gracilis Curt. f. *prolixa* Fr.

Põisikud tugevasoonilised, väljast tugevamini kummis, katelehtedest harilikult pikemad. Emaspähikud püstised, lühikesed, lühivarrelised (ka alumised). Lehed kitsad. 0,2—0,5 cm laiad, varrest tavaliselt lühemad.

Carex gracilis Curt. var. *tricostata* (Fr.) Asch. et Graeb.

See kuivematel asupaikadel kasvav saleda tarna vorm sarnaneb haabituselt hariliku tarnaga (29) millest erineb kuivades servast väljarulluvate lehtedega.

- Varred nürrikandilised, siledad. Põisikud soonteta, siledad, 0,2—0,3 cm pikad (2. joon. 22). Katelehed pruunid, mitte tumepruunid, põisikutest harilikult lühemad (2. joon. 23). Isaspähikuid (2) 3—5. Emaspähikud (neid 3—6) 3—7 cm pikad, püstised või vähe longus. Lehed 0,3—0,4 (0,5) cm laiad, hallrohelised, kuivades servast sisserulluvad, varrest lühemad või pikemad. Alumised lehetuped enamasti pruunikaspunased, võrkkiududeta. K. 30—60 cm. Rannikutel, ojadēs, üleujutatavatel soodel (seni Peipsi rannikul ja vanemal andmeil Tallinna ümbruses).

* (30) vesitarn, *Carex aquatilis* Wahlb.

33. Tipmine pähik üleval emas-, alusel isasõitega (mõnikord tipmine pähik ainult emasõitega) 34
 — Tipmine pähik ainult isasõitega 35
 34. Tipmine pähik tõlvjas, hästi väljakujunenud isasosaga. Põisik katelehest harilikult selgesti pikem, ebaselgelt sooniline, 0,3—0,45 cm pikk (2. joon. 24). Emaspähikud (neid 2—3, harva 4) 0,5—0,8 cm laiad, kerajad, ovaalsed või piklikud, peaaegu ühesuurused. Alumise pähiku kandeleht ulatub harilikult üle tipmise pähiku. Lehed 0,1—0,2 (0,3) cm laiad, hallrohelised. K. 30—60 cm. Märgadel puisniitudel, soodel, rabastuvais lodudes, eriti läänesaartel ja mandri loodeosas.

(31) padutarn, *Carex polygama* Schk.

Tipmine pähik ruljas, nõrgalt välja kujunenud või puuduva isasosaga. Põisik katelehe pikkune või vähe lühem, selgesti sooniline, (0,2) 0,25—0,3 cm pikk (2. joon 25). Emaspähikud (neid 3—4, harva 2 või 5) 0,4—0,5 cm laiad, ruljad või ovaalsed, erisuurused. Alumise pähiku kandeleht ulatub harilikult tipmise pähikuni. Lehed 0,2—0,3 (0,15—0,4) cm laiad, rohirohelised. K. 30—50 cm. Eelmisest kuivemal pinnasel.

Carex polygama Schk. subsp. *Hartmani* (A. Cajand.) L. Enari comb. n.

35. Isaspähikuid 1 *) , , , 36
 — Isaspähikuid vähemalt 2 *) 60

*) Et esineb üksikuid erandeid, on soovitatav mitut taime uurida.

36. Vähemalt ülemine emaspähik ulatub üle isaspähiku. 37
 — Ülemine emaspähik ei ulatu üle isaspähiku. 40
 37. Põisikud paljad 50
 — Põisikud karvased (mõnikord ainult karedad) 38
 38. Kateleht põisikust enamasti palju lühem, helepruun. Põisik aheneb märgatavaks jalaks, kandiline, 0,25—0,35 cm pikk (3. joon. 1). Emaspähikud (neid 2—4) 3- kuni 6-õielised, 0,5—1 cm pikad. Kõik emaspähikud üksteisele väga ligistunud või alumine järgnevast ülemisest kuni 0,5 (1) cm eemaldunud. Lehed 0,2—0,4 cm laiad, helerohelised. Alumised lehetuped rohekad või helepruunid. K. 5—15 (20) cm. Sarapikkudes, leht- ja segametsades, puisniitudel, loodudel, eriti lubjapinnasel.

(32) varvastarn, *Carex ornithopoda* Willd.

- Kateleht enam või vähem põisiku pikkune (mõnikord vähe lühem või pikem), hele- kuni punakaspruun 39
 39. Põisik aheneb märgatavaks jalaks, kandiline, 0,25—0,45 cm pikk (3. joon. 2). Emaspähikud (neid 2—3) 6- kuni 8- (5—10) õielised. Alumine emaspähik ülemisest järgnevast (0,5) 1—5 cm eemaldunud. Lehed (0,2) 0,3—0,5 cm laiad, tumerohelised, varrest lühemad või pikemad. Alumised lehetuped silmapaistvalt tumepunased. Vars ainult pähikute alusel vähe kare. K. 10—30 cm. Metsades, puisniitudel, sarapikkudes.

(33) sõrmtarn, *Carex digitata* L.

- Põisik peaaegu jalata, ebaselgelt kandiline, 0,3—0,35 cm pikk. Emaspähikud (neid 2—3) 8- kuni 13- (15) õielised. Alumine emaspähik ülemisest järgnevast (5) 6—9 cm eemaldunud. Lehed 0,2—0,3 (0,35) cm laiad, hallrohelised, varrest enamasti palju lühemad: Alumised lehetuped mustpruunid (mitte silmatorkavalt tumepunased nagu eelmisel liigil). Varred väga karedad (iseäranis ülevalt). K. 30—45 cm. Järskudel orunõlvadel (seni vaid Setumaal Petseri kloostri lähedal).

* (34) jalgtarn, *Carex pediformis* C. A. Mey.

Meil esineb *Carex pediformis* C. A. Mey. var. *rhizina* (Blytt.) Kükenth.

40. Põisikud karvased 41
 — Põisikud täiesti siledad, pole karvased 47
 41. Alumine emaspähik pikavarreline, ülemisest järgnevast (5) 6—9 cm eemaldunud 39

- Alumine emaspähik varreta või lühivarreline, ülemisest järgnevast 0,3—3 (4) cm eemaldunud 42
- 42. Võsundid puuduvad (tihemurusalt kasvavad taimed) 43
- Võsundid olemas (hõre- või tihemurusalt kasvavad taimed) 44
- 43. Alumised lehetuped helepruunid (mõnikord punakaspruunid). Emaspähikutest (neid 2—5) alumine järgnevast kuni 1 cm eemaldunud. Ülemised emaspähikud üksteisele ja isaspähikule enamasti väga ligistunud. Alumise emaspähiku kandleht lehtaoline, roheline, lühike, peaaegu tupeta. Põisikud 0,15—0,25 cm pikad, soonteta, karvased (3. joon. 3). Katelehed teravad, sagedasti ogatipuga, punakaspruunid, heledama äärisega, põisikutest pikemad või lühemad (3. joon. 4). K. 10—30 cm. Kuivadel päikesepaistelisel kohtadel, hõredates metsades, raiesmikkudel.

(35) a r u t a r n, *Carex pilulifera* L.

- Alumised lehetuped tumepunased või mustpunased. Emaspähikud (neid enamasti 2, harva 1, 3 või 4) 0,5—1 cm pikad, üksteisele ligistunud. Alumise emaspähiku kandleht libletaoline, lühike, tupeta. Põisikud 0,3—0,4 cm pikad, selgesti soonilised, karvased (3. joon. 5). Katelehed (oga-) teravad, mustpruunid või mustvioletid, heleda ääriseta, põisikutest lühemad (3. joon. 6). Lehed 0,1—0,2 cm laiad, varrest enamasti pikemad. K. 10—20 cm. Rohustunud nõlvadel, puisniitudel, hõredamates metsades, mandril, Saare- ja Hiiumaal.

(36) m ä g i t a r n, *Carex montana* L.

- 44. Alumised lehetuped pruunid, (mõnikord punakaspruunid) 45
- Alumised lehetuped (kollakas-, pruun- või must-) punased 46
- 45. Katelehed tõmbid, tumepunased-pruunid kuni mustpruunid, lõhestunud narmastunud heleda äärisega. Põisikud peaaegu soonteta, 0,15—0,25 cm pikad, katelehtedest pikemad või lühemad (3. joon. 7). Emaspähikud (neid 2—3, harva 1, 4 või 5) 0,4—1,3 cm pikad. Emaspähikute kandlehed mustpunased-pruunid, libletaolised, lühikesed. Lehed 0,15—0,4 cm laiad, jäigad, varrest enamasti palju lühemad. K. 10—20 (30) cm. Liivastel nõlvadel, hõredates männimetsades.

(37) n õ m m t a r n, *Carex ericetorum* Poll.

- Katelehed (oga-) teravad, pruunid, heleda ääriseta või kitsa äärisega. Põisikud ebaselgelt soonilised, 0,25—0,3 cm pikad, kate-

lehtedest pikemad või lühemad (3. joon. 8). Emas­pä­hikud (neid enamasti 2, harva 1 või 3) 0,5—1 cm pikad. Alumise emaspähiku kandleht enamasti 0,2—0,5 cm pika tupega, libletao­line või mõnikord lehtaoline. Lehed 0,2—0,3 cm laiad, varrest tavaliselt lühemad. K. 10—30 cm. Kuivadel nõlvadel, sarapikkudes, loodudel [*C. caryophyllea* Latour.].

(38) kevadtarn, *Carex verna* Chaix.

46. Alumised (enamasti maasisesed) lehetuped õige silmapaistvalt värvunud, kollakas- või pruunpunased. Katelehed enamasti tõmbid, laia heleda äärisega, põisikutest lühemad (3. joon. 10). Põisikud 0,25—0,3 cm pikad (3. joon. 9). Emas­pä­hikud (neid 2—3) 4- kuni 12-õielised, viljaajal enamasti kerajad, 0,3—1 cm pikad. Alumine emaspähik ülemisest järgnevast 1—3 cm eemaldunud. Alumise emaspähiku kandleht lehtaoline, rohe­line, 0,05—0,2 (0,3) cm pika tupega. Lehed 0,1—0,2 (harva rohkem) cm laiad, rohelisted. K. 15—35 cm. Rabastuvais männi-, sega- ja lodumetsades, mandril ja Hiiumaal.

(39) keratarn, *Carex globularis* L.

- Alumised lehetuped mustpunased. Katelehed enamasti ogatera­vad, üsna kitsa heleda äärisega, põisikutest lühemad (3. joon. 12). Põisikud 0,2—0,25 cm pikad (3. joon. 11). Emaspähikud (neid 1—2, harva 3) viljaajal ruljad, 0,7—1,5 cm pikad. Alumine emaspähik ülemisest järgnevast (0,5) 1—1,5 cm eemaldunud. Alumise emaspähiku kandleht lehtaoline, rohe­line, lühike, 0,05—0,2 (0,3) cm pika tupega. Lehed 0,15—0,3 (0,4) cm laiad, hallrohelised. K. 15—30 cm. Lubjarikastel niitudel, puisniitudel hõredates metsades, eriti mandri loodepool­semas osas.

(40) villtarn, *Carex tomentosa* L.

47. Põisikud kahehambalise nokaga 53
— Põisikud nokata või lühikese tõmbi, kuid kunagi mitte kahe­hambalise nokaga 48
48. Lehetuped (eriti luubiga vaadates) karvased. Põisikud kate­lehtedest pikemad, peensoonelised, peaaegu nokata, 0,2—0,3 cm pikad (3. joon. 13). Emaspähikud (neid 2—3) ruljad, pika­varrelised, sagedasti vähe longus, 0,5—1,8 cm pikad. Alumise emaspähiku kandleht ulatub sagedasti üle isaspähiku. Lehed

0,15—0,35 cm laiad, rohelised, karvased. K. 20—30 cm. Niitudel, puisniitudel, hõredates segametsades.

(41) k a h k j a s t a r n, *Carex pallescens* L.

- Lehetuped paljad 49
- 49. Alumise emaspähiku kandleht 0,5—3 cm pika tupega . . . 50
- Alumise emaspähiku kandleht tupeta või lühikese 0,1—0,3 cm pika tupega 52
- 50. Emaspähikud (neid 2—3) enamasti rippuvad, pikavarrelised, 0,4—1,3 cm pikad, kõik või ainult ülemised üksteisele ligistunud. Ülemised emaspähikud ulatuvad sagedasti üle tipmise isaspähiku. Põisik katelehest pikem, kandiline, 0,2—0,3 cm pikk (3. joon. 14). Alumise emaspähiku kandleht roheline, lehtaoline, isaspähikust enamasti üleulatuv, 0,7—1,5 cm pika tupega. Varrelehed 0,1—0,15 cm laiad, helerohelised. K. 5—25 cm. Niitudel, puisniitudel, eriti lubjarikkal pinnasel.

(42) j õ h v t a r n, *Carex capillaris* L.

- Emaspähikud püstised, pikavarrelised, 0,5—3 cm pikad, üksteisest eemaldunud 51
- 51. Lehed hallrohelised (sinakasrohelised), 0,2—0,4 cm laiad. Põisikud väga lühikese nokaga, 0,3—0,4 cm pikad (3. joon. 15). Alumise emaspähiku kandleht pähikust harilikult pikem. Kõik lehetuped (ka alumised) labadega. K. 15—40 cm. Märgadel niitudel, puisniitudel, loodudel, meie harilikumaid tarnu.

(43) h i r s t a r n, *Carex panicea* L.

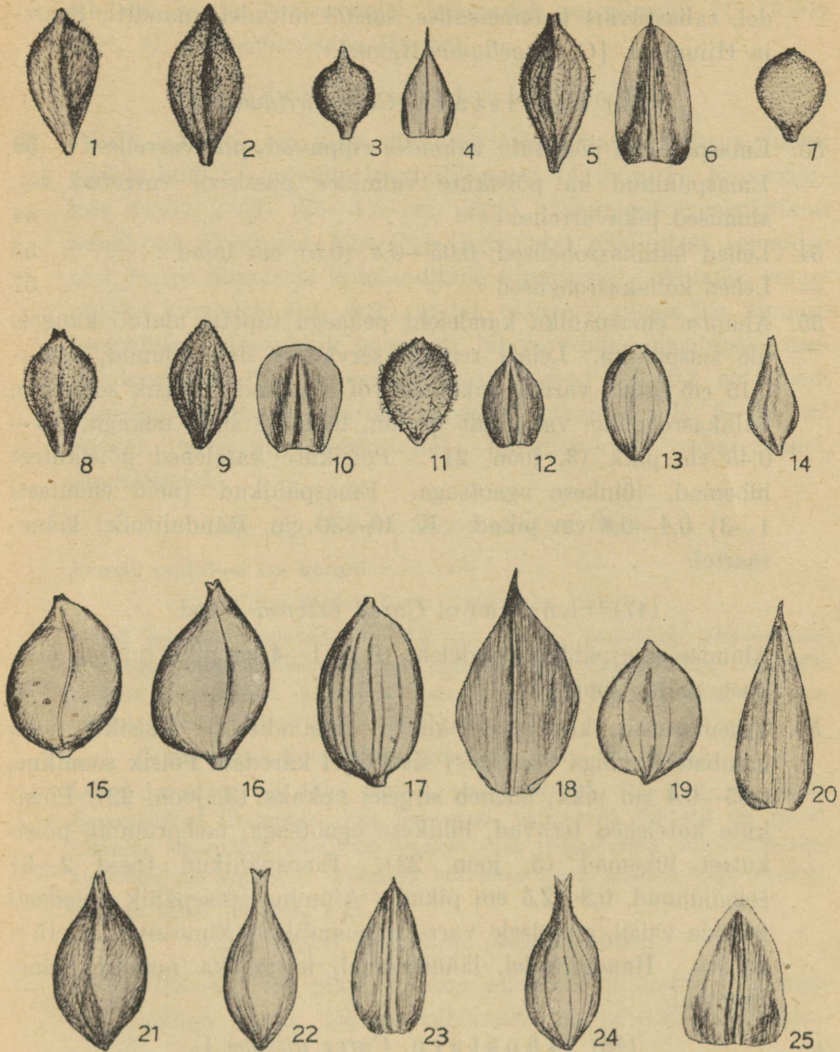
- Lehed rohelised (mitte hallrohelised nagu eelmisel liigil), 0,3—0,5 cm laiad. Põisikud pikema nokaga, 0,35—0,45 cm pikad (3. joon. 16). Alumise emaspähiku kandleht pähikust tavaliselt lühem. K. 15—45 cm. Varjukais kuuse- ja segametsades, kuuse-lodumetsades, puisniitudel [*C. sparsiflora* (Wg.) Steud.].

(44) t u p p t a r n, *Carex vaginata* Tausch.

- 52. Põisik sooniline, katelehest enamasti lühem, keskmiselt 0,4 cm pikk (3. joon. 17 ja 18). Emaspähikud (neid harilikult 1—2) 1—1,5 (2) cm pikad. Alumise emaspähiku kandleht ei ulatu tipmise isaspähikuni. Lehed enamasti kitsasrenjad, hallrohelised, 0,1—0,15 cm laiad. K. 15—45 cm. Rabadel, rabaservadel, rabastuvail lodudel, soodel, peamiselt mandril.

(45) m u d a t a r n, *Carex limosa* L.

— Põisik ebaselgelt sooniline, katelehest palju lühem, keskmiselt 0,3 cm pikk (3. joon. 19 ja 20). Emaspehikud (neid harilikult

3. joon. 1 *Carex ornithopoda*, 2 *C. digitata*, 3 ja 4 *C. pilulifera*, 5 ja 6 *C. montana*, 7 *C. ericetorum*, 8 *C. verna*, 9 ja 10 *C. globularis*, 11 ja 12 *C. tomentosa*, 13 *C. pallescens*, 14 *C. capillaris*, 15 *C. panicea*, 16 *C. vaginata*, 17 ja 18 *C. limosa*, 19 ja 20 *C. irrigua*, 21 *C. extensa*, 22 ja 23 *C. distans*, 24 ja 25 *C. Hostiana*.

2—3) 0,5—1,8 cm pikad. Alumise emaspähiku kandleht ulatub harilikult üle tipmise isaspähiku. Lehed lamedad, puhasrohelist, (0,15) 0,2—0,4 cm laiad. K. 15—35 cm. Rabaservadel, rabastuvais lodumetsades, soistel niitudel, mandril, Saare- ja Hiiumaal. [*C. magellanica* Lam.].

(46) s a g r i s t a r n, *Carex irrigua* Sm.

53. Emaspähikud põisikute valmides rippuvad, pikavarrelised . 59
 — Emaspähikud ka põisikute valmides püstised, varretud või alumised pikavarrelised 54
54. Lehed hallikasrohelist, 0,05—0,4 (0,5) cm laiad 55
 — Lehed kollakasrohelist 57
55. Alumise emaspähiku kandleht peaaegu tupeta, ulatub kaugele üle isaspähiku. Lehed renjad. servadest sisserullunud, 0,05—0,15 cm laiad, varrest pikemad või lühemad. Põisik sooniline, hallikasroheline, valminult pruun, lühikese sirge nokaga, 0,3—0,45 cm pikk (3. joon. 21). Põisikute katehed põisikutest lühemad, lühikese ogaotsaga. Emaspähikud (neid enamasti 1—3) 0,4—0,8 cm pikad. K. 10—30 cm. Randniitudel läänesaartel.

(47) r a n d t a r n, *Carex extensa* Good.

- Alumise emaspähiku kandleht (0,7) 1—4 cm pika tupega, õisikust palju lühem , 56
56. Tihemurusalt kasvavad taimed, võsunditeta. Põisiku noka hambad (luubiga vaadates) siseküljel karedad. Põisik sooniline, 0,35—0,4 cm pikk, aheneb sirgeks nokaks (3. joon. 22). Põisikute katehed teravad, lühikese ogaotsaga, helepruunid, põisikutest lühemad (3. joon. 23). Emaspähikud (neid 2—3) eemaldunud, 0,8—2,5 cm pikad. Alumine emaspähik sagedasti lehtede vahel, alumisele varre kolmandikule kinnituv. K. 15—50 cm. Randniitudel, läänesaartel, harva ka mandri läänerrannikul.

(48) l ä ä n e t a r n, *Carex distans* L.

- Enamasti hõremurusalt (harvemini tihemurusalt) kasvavad taimed lühikeste võsunditega. Põisiku noka hambad (luubiga vaadates) siseküljel siledad. Põisik sooniline, 0,3—0,45 cm pikk, aheneb sirgeks nokaks (3. joon. 24). Põisikute katehed enamasti tõmbilt teravad, ogaotsata, roostepruunid, põisikutest

lühemad (3. joon. 25). Emaspähikud (neid enamasti 2, harva 3, 4 või 1) 0,5—2 cm pikad. Alumine emaspähik kinnitub varre keskpaigast ülespoole, pikavarreline. K. 20—50 cm. Lubjarikastel soodel, sooservadel, märgadel puisniitudel [*C. fulva* auct., *C. Hornschuchiana* Hoppe].

(49) ääristarn, *Carex Hostiana* DC.

57. Põisik 0,1—0,4 cm pikk, lühikese otsesuunatud nokaga (noka pikkus kuni $\frac{1}{3}$ põisiku kogupikkusest) (4. joon. 1). Emaspähikud (neid 2—5) 0,5—1,5 cm pikad. Alumised emaspähikud mõnikord ülemistest üksteisele ligistunud pähikutest eemaldunud, varre alumisele kolmandikule kinnituvad. Alumise emaspähiku kandleht 0,1—0,2 cm lai, ulatub kaugele üle tipmise isaspähiku. Isaspähik enamasti lühivarreline, ülemisest emaspähikust 0,2—0,5 cm eemaldunud. Lehed 0,1—0,3 cm laiad, lamedad või renjad, varrest sagedasti pikemad. K. 5—30 cm. Soodel, niitudel, puisniitudel, lodumetsades, rabaservadel, randniitudel.

(50) o j a t a r n, *Carex Oederi* Retz.

Varred vaid 3—5 cm kõrged

Carex Oederi Retz f. *pygmaea* Ands.

Lehed lamedad, lodevad, 0,2—0,4 cm laiad. Isaspähik pikavarreline, ülemisest emaspähikust rohkem eemaldunud. Emaspähikud üksteisest rohkem eemaldunud, suuremad, harvemaõielised. Põisikud selgemini sooni- lised, pähikus hõredamalt, 0,2—0,4 cm pikad.

Carex Oederi Retz subsp. *oedocarpa* Ands., em Palmgr,

Lehed lamedad või vähe renjad, pole lodevad, 0,1—0,15 cm laiad. Emaspähikud üksteisele väga ligistunud, väiksemad, 0,5—0,8 cm pikad. Alumine emaspähik mõnikord teistest väga eemaldunud, varre alumisele kolmandikule kinnituv. Põisikud harvasoonilised, pähikus väga tihedalt, 0,15 cm pikad (4. joon. 2 ja 3),

Carex Oederi Retz subsp. *pulchella* Lönnr.

- Põisik 0,3—0,6 cm pikk, pikema allapoole suunatud, kõverdu-
nud nokaga (noka pikkus vähemalt $\frac{1}{3}$ põisiku kogupikkus-
sest) 58
58. Emaspähikud (neid harilikult 2) üksteisest eemaldunud. Alu-
mine emaspähik kinnitub sagedasti varre alumisele kolman-
dikule. Põisik kuni 0,4 cm pikk, (luubiga vaadates) sileda
nokaga (4. joon. 4). Isaspähik pikavarreline, ülemisest emas-
pähikust harilikult 1—4 cm eemaldunud. Alumise emaspähiku

kandeleht 0,1—0,2 (0,3) cm lai, ulatub vaid harva üle tipmise isaspähiku. Varrelehed 0,2—0,3 (0,4) cm laiad, lamedad. K. 15—35 (40) cm. Märgadel niitudel, puisniitudel, rabaservadel, soodel, rabastuvail lodudel.

(51) niidutarn, *Carex lepidocarpa* Tausch.

- Emaspähikutest (neid 2—4) vähemalt ülemised üksteisele väga ligistunud. Põisik kuni 0,6 cm pikk, (luubiga vaadates) enamasti kareda nokaga (4. joon. 5). Isaspähik lühivarreline, ülemisest emaspähikust 0,2—1,2 (1,5) cm eemaldunud. Alumise emaspähiku kandeleht 0,2—0,3 (0,4) cm lai, ulatub kaugele üle tipmise isaspähiku. Lehed 0,3—0,5 (0,7) cm laiad, lamedad. K. 15—45 cm. Soodel, niitudel, puisniitudel, lehtmetsades, kraavides.

(52) kollane tarn, *Carex flava* L.

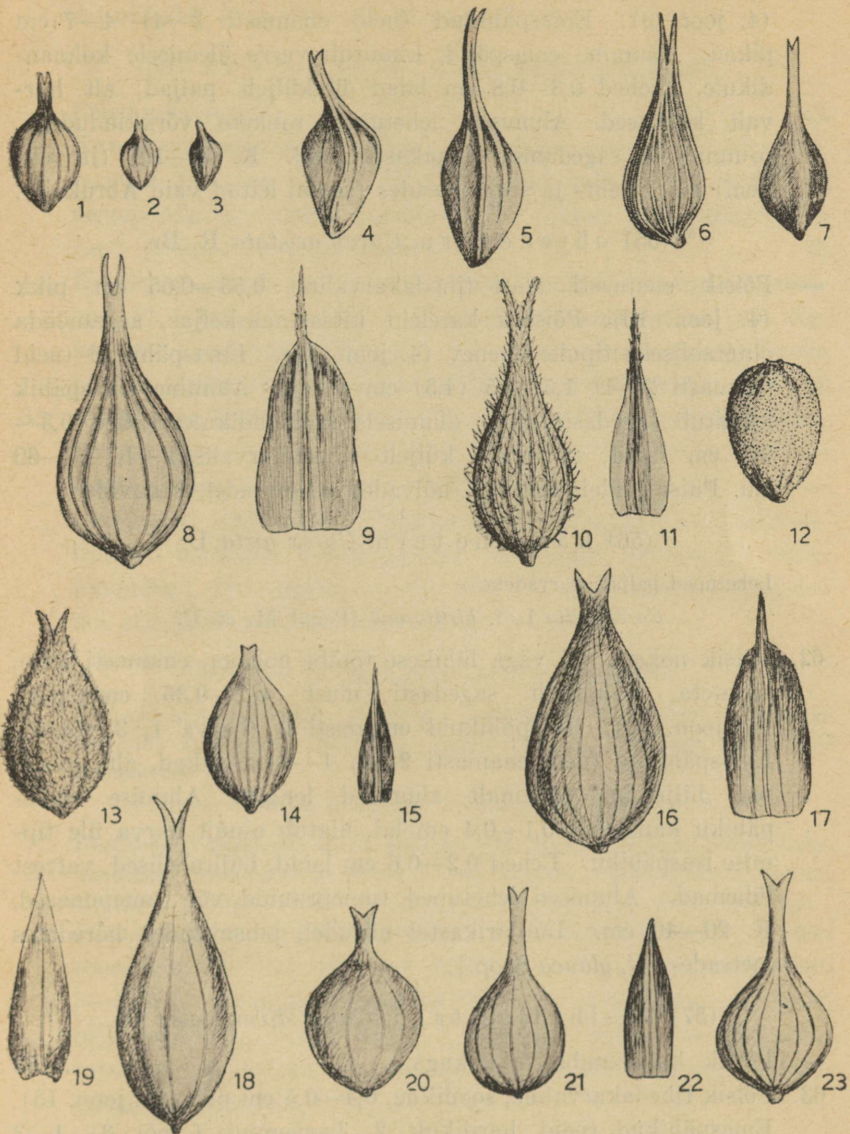
59. Varred teravakandilised, väga karedad. Põisikud tihedasoone- lised, katelehtedest lühemad või pikemad, 0,45—0,55 cm pikad, pähikus tihedalt (4. joon. 6). Emaspähikud (neid enamasti 3—5, harva 6) 3—7 cm pikad, tihedapõisikulised, pikavarrelised, longus, sarikjalt ligistunud või alumine teistest eemaldunud. Alumise emaspähiku kandeleht (0,3) 0,4—0,7 cm lai, 0,3—1,8 (2) cm pika tupega, õisikust enamasti palju pikem. Lehed kollakasrohelistel, 0,5—1 (1,2) cm laiad. K. 40—100 cm. Kraavides, kallastel, soodel.

(53) kraavitarn, *Carex pseudocyperus* L.

Varred nürikandilised, siledad. Põisikud peaaegu soonteta, katelehtedest pikemad, 0,4—0,5 (0,6) cm pikad, pähikus hõredalt (4. joon. 7). Emaspähikud (neid 3—5, harvemini 6) 1,5—6 cm pikad, (8) 10 kuni 25 põisikuga, pikavarrelised, longus, eemaldunud või ülemised üksteisele ja isaspähikule ligistunud. Alumise emaspähiku kandeleht 0,15—0,3 (0,4) cm lai, 1—3 (3,5) cm pika tupega, õisikust enamasti lühem. Lehed rohelistel (mitte kollakasrohelistel nagu eelmisel liigil), 0,4—0,8 cm laiad. K. 25—55 cm. Segametsades, lehtmetsades, lodumetsades, puisniitudel.

(54) metstarn, *Carex silvatica* Huds.

60. Lehetuped tihedalt karvased 61
— Lehetuped paljad 62

4. joon. 1 *Carex Oederi*, 2 ja 3 *C. Oederi* subsp. *pulchella*, 4 *C. lepidocarpa*,
 5. *C. flava*, 6 *C. pseudocyperus* 7 *C. silvatica*, 8 ja 9 *C. aristata*, 10 ja 11 *C.*
hirta, 12 *C. diversicolor*, 13 *C. lasiocarpa*, 14 ja 15 *C. acutiformis*, 16 ja
 17 *C. riparia*, 18 ja 19 *C. vesicaria*, 20, 21 ja 22 *C. inflata*, 23 *C. rhynchophysa*.

61. Põisik hõredalt karvane või paljas, 0,6—0,7 cm pikk (4. joon. 8). Põisiku kateleht pika, järsku algava ohtetaolise tipuga (4. joon. 9). Emaspähikud (neid enamasti 3—4) 4—7 cm pikad. Alumine emaspähik kinnitub varre ülemisele kolmandikule. Lehed 0,3—0,8 cm laiad, ülaküljelt paljad, alt harvalt karvased. Alumised lehetuped rohkete võrkkiududega, pruunid või sagedamini punakaspruunid. K. 60—100 (ja rohkem) cm. Leht- ja segametsades (senini leitud vaid Abrukalt).

* (55) ohtene tarn, *Carex aristata* R. Br.

- Põisik enamasti alati tihedakarvaline, 0,55—0,65 cm pikk (4. joon. 10). Põisiku kateleht kitsas-naaskeljas, aegamööda ohtetaoliseks tipuks ahenev (4. joon. 11). Emaspähikud (neid enamasti 2—4) 1,5—3,5 (4,5) cm pikad. Alumine emaspähik kinnitub sagedasti varre alumisele kolmandikule. Lehed 0,3—0,5 cm laiad, mõlemalt küljelt tihedakarvalised. K. 15—60 cm. Puisniitudel, niitudel, nõlvadel, teeservadel, kraavides.

(56) karvane tarn, *Carex hirta* L.

Lehetuped paljad, karvadeta.

Carex hirta L. f. *hirtiformis* (Pers.) M. et. C.

62. Põisik nokata või väga lühikese tõmbi nokaga, enamasti kare, soonteta, valminult sagedasti must, 0,2—0,35 cm pikk (4. joon. 12). Isaspähikuid enamasti 2 (harva 1, 3 või 4). Emaspähikud (neid enamasti 2—3) 1—6 cm pikad, alul püstised, hiljemini vähemalt alumised longus. Alumise emaspähiku kandeleht 0,1—0,4 cm lai, ulatub ainult harva üle tipmise isaspähiku. Lehed 0,2—0,6 cm laiad, hallrohelised, varrest lühemad. Alumised lehetuped tumepruunid või tumepunased. K. 20—40 cm. Lubjarikastel niitudel, puisniitudel, hõredates metsades [*C. glauca* Scop.].

(57) vesihaljas tarn, *Carex diversicolor* Cr.

- Põisik kahehambalise nokaga 63
63. Põisik tihedakarvaline, sooniline, 0,4—0,5 cm pikk (4. joon. 13). Emaspähikud (neid harilikult 2, harvemini 1 või 3) 1—3 (4) cm pikad, üksteisest eemaldunud, varretud või alumised varrelised. Alumise emaspähiku kandeleht 0,1—0,2 cm lai, ulatub enamasti üle tipmise isaspähiku. Lehed 0,1—0,2 (0,25) cm laiad, renjad, mõnikord kokku rullunud, hall-

rohelistel. varrest enamasti lühemad. Võsundid harilikult alati olemas, pikad. K. 40—100 cm. Soodel, lodudel, märgadel niitudel, kraavides [*C. filiformis* auct.].

(58) niitjastarn, *Carex lasiocarpa* Ehrh.

- Põisikud paljad 64
- 64. Katelehed põisikutest vähe lühemad, mõnikord pikemad, teravad (4. joon. 15 ja 17). Põisikud hallpruunid, ahenevad aegamööda lühikeseks nokaks (noka pikkus kõige enam veerand põisiku kogupikkusest) 65
- Katelehed põisikutest palju lühemad, tõmbilt teravad või teravad (4. joon. 19 ja 22). Põisikud kollakasrohelistel või õlgkollased, ahenevad aegamööda või järsku pikaks nokaks (noka pikkus vähemalt kolmandik põisiku kogupikkusest) . . . 66
- 65. Põisik kandiline või vähe kokku surutud, tihedasooneline, 0,3—0,4 cm pikk (4. joon. 14). Isaspähikuid harilikult 2—3. Alumised emaspähikud 2—6 (1—7) cm pikad, varretud või lühivarrelised. Lehed 0,3—1 cm laiad, sinakasrohelistel (hallrohelistel), ebaselgete ristrootudega. Alumised lehetuped võrkiududega, pruunpunased. K. 60—100 cm. Kraavides, lodudel, märgadel niitudel, puisniitudel, kallastel.

(59) sootarn, *Carex acutiformis* Ehrh.

Emaspähikud kitsamad, harilikult varrelised. Katelehed põisikutest ligikaudu kaks korda pikemad, pikalt teravad. Eelmisest kuivematel asupaikadel.

Carex acutiformis Ehrh. var. *spadicea* (Roth.) A. et G.

Haabitusest mõnikord saleda tarnaga (29) sarnane, millest erineb kahehambalise põisikuga ja alumiste lehetuppede võrkiududega (saledal tarnal on põisikud tõmbi nokaga, alumised lehetuped võrkiududeta).

- Põisik põisjas, (mitte kandiline nagu eelmisel liigil), peene-sooneline, 0,5—0,6 (0,7) cm pikk (4. joon. 16). Isaspähikuid 3—5 (6). Alumised emaspähikud 4—9 (ja rohkem) cm pikad, pikavarrelised. Lehed (0,8) 1—1,5 cm laiad, lamedad, enamasti puhasrohelistel. K. 60—150 cm. Kraavides, soodel, märgadel puisniitudel.

(60) kallastarn, *Carex riparia* Curt.

- 66. Põisikud püstiselt eemaldunud (pole risti pähikuteljele), põisjad, ahenevad aegamööda nokaks, 0,6—0,8 cm pikad (4. joon. 18). Emaspähikud (neid samuti kui isaspähikuidki 2—3) kuni

7 cm pikad. Alumised emaspähikud pikavarrelised, viljaajal sagedasti vähe longus. Lehed harilikult ristroodudeta (harve mini ristroodudega), rohelised 0,4—0,6 (0,8) cm laiad. Varred teravakandilised, karedad (vähemalt allpool alumist emaspähikut). Alumised lehetuped sagedasti punased, võrkkiududega. K. 30—70 cm. Soistel niitudel, kallastel, kraavides.

(61) põistarn, *Carex vesicaria* L.

- Põisikud rõhtsalt eemaldunud, risti pähikuteljele, tihedalt üksteise kõrval, ahenevad nokaks enam või vähem järsku . . . 67
67. Põisik jalata, kollakasroheline, 0,3—0,5 cm pikk (4. joon. 20 ja 21). Isaspähikuid 2—5. Emaspähikud (neid 2—4) 2—7 (ja rohkem) cm pikad, vähemalt alumised pikavarrelised. Alumise emaspähiku kandleht (0,2) 0,3—0,5 cm lai, ulatub üle tipmise isaspähiku. Lehed 0,3—0,5 cm laiad, enamasti renjad, servadest sisse käärdunud, alt ristroodudega. Varred tõmbilt kandilised, siledad (vaid pähikutevahelises osas karedad). K. 30—80 cm. Lodudel, soodel, kraavides, turbaaukudes [*C. rostrata* Stok.].

(62) pudeltarn, *Carex inflata* Huds.

Varred teravakandilised.

Carex inflata Huds f. *acutangula* Brenn.

Lehed 0,5—0,8 (1) cm laiad, lamedad, ristroodudega. Põisikud sagedasti tühjad, viljadeta.

Carex inflata Huds. f. *maxima* Ands.

- Põisik lühikese jalaga, sooniline, kollakasroheline, 0,45—0,55 cm pikk (4. joon. 23). Isaspähikuid 3—9. Emaspähikud (neid 3—5) 4—7 cm pikad, varrelised, püstised või longus. Alumise emaspähiku kandleht (0,5) 0,6—0,9 cm lai, ulatub üle tipmise isaspähiku. Lehed 0,8—1,5 cm laiad, lamedad, rohkete ristroodudega. Varred ülevalt teravakandilised, karedad (alt tõmbilt kandilised, siledad). K. 60—120 cm. Lodumetsades, eriti kraavides, mandril [*C. laevirostris* (Bl.) Fr.].

* (63) nokk t a r n, *Carex rhynchophysa* C. A. Mey.

Tarnade bastardid on palju haruldasemad, kui sagedasti arvatakse, nagu sellele juba varemaltki tähelepanu on juhitud. Suur osa kirjanduses hübriidse päritoluga käsitletud bastardidest on

tõenäoliselt ühe või teise „vanema“ ekstreemseid variatsioone. Kahjuks pole korraldatud tarnade bastardite üle eksperimentaalseid uurimusi, mis ainukesena annaksid selles küsimuses kindla vastuse.

Botaanikamuuseumi Eesti Herbaariumis leiduvas Eesti alalt kogutud materjalis on määratud järgmised tarnade bastardid:

1. *Carex canescens* x *C. dioica* (*Carex microstachya* Ehrh.)
2. *Carex Hostiana* x *C. Oederi*.
3. *Carex flava* x *C. Oederi*.
4. *Carex flava* x *C. Hostiana*.

Kirjandust.

- Ascherson, P. und Graebner, P.: Flora des Norddeutschen Flachlandes. Berlin, 1898—1899.
- Cajander, A.: Über die fennoskandischen Formen der Kollektivart *Carex polygama* Schkuhr. Ann. Bot. Soc. Zool.-Bot. Fenn. Vanamo, 5, n:o 5. Helsinki, 1935.
- Enari, L., Eichwald, K., Vaga, A., Üksip, A.: Kodumaa taimestik. Tartu, 1943.
- Eesti taimede nimestik. Tartu, 1928.
- Flora URSS, III. Leningrad, 1928.
- Hermann, F.: Flora von Deutschland und Fennoskandinavien sowie von Island und Spitzbergen. Leipzig, 1912.
- Hiitonen, I.: Suomen Kasvio. Helsinki, 1933.
- Kükenthal, G.: Cyperaceae-Caricoideae (Engler, A. Das Pflanzenreich IV 20. Leipzig, 1909).
- Klinge, I.: Flora von Est-, Liv- und Kurland. Reval, 1882.
- Lehmann, E.: Flora von Polnisch-Livland. Archiv f. d. Naturk. Liv-, Est- und Kurlands, II Serie 11. Jurjev (Dorpat), 1895.
- Lindman, C. A. M.: Svensk Fanerogamflora. Stockholm, 1926.
- Koch, W. D. J.: Synopsis der Deutschen und Schweizer Flora. Leipzig, 1907.
- Meinshausen, K. Fr.: Die Cyperaceen der Flora Russlands. St. Petersburg, 1901.
- Wünsche, O. und Abromeit, J.: Die Pflanzen Deutschlands. II. Die Höheren Pflanzen. Leipzig und Berlin, 1924.
- Schinz, H. und Keller, R.: Flora der Schweiz, I u. II Teil. Zürich, 1909, 1914.
- Vilberg, G.: Eesti taimestik, 2. trükk. Tartu, 1925.

Die estnischen Seggen.

Kurze Zusammenfassung.

Der Autor hat Bestimmungstabellen für die estnischen Seggen (*Carex*) ausgearbeitet. Bei der Zusammenstellung der Tabellen ist besonderes Gewicht auf die Masse gelegt worden (z. B. die Länge der Schläuche, Ährchen, die Breite der Blätter, Tragblätter usw.), zu welchem Zweck das gesamte Material des „Estnischen Herbariums“ im Botanischen Museum der Universität Dorpat durchgearbeitet worden ist. Wurden während der Durcharbeitung des Stoffes kleinere systematische Einheiten bei einer Art beobachtet, so sind auch sie am Schluss der Artdiagnose berücksichtigt worden.

Das Verzeichnis der estnischen Seggen enthält gegenwärtig 63 Arten. Unter diesen befinden sich 9 Arten (*Carex paniculata*, *C. heleonastes*, *C. glareosa*, *C. norvegica*, *C. brunnescens*, *C. aquatilis*, *C. pediformis*, *C. aristata*, *C. rhynchophysa*), für die bisher weniger als 15 Fundorte festgestellt worden sind; diese sind in der Bestimmungstabellen durch ein Sternchen (*) gekennzeichnet.

2

A

24 510

52 578

